

EGY MŰVÉSZTELEP ÉRTELME

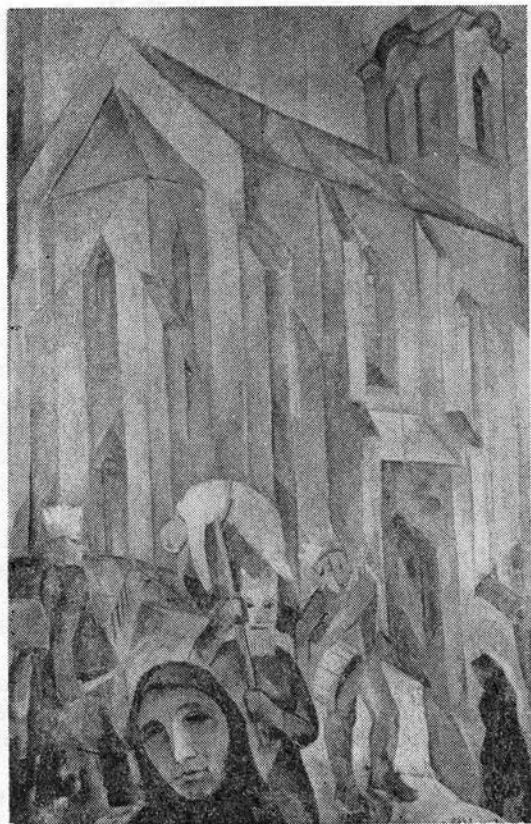
Az utóbbi években több alkalommal jelent meg nyomtatásban a képzőművész-csoportosulás fogalmát jelentő kifejezés: *csiki művésztelep*. Sok, őszintén érdeklődő barátja van ennek a csoportosulásnak, nemcsak a Hargita aljában, de országszerte. Több alkalommal szólt róla, értékeinek köztudatba viteléért, Csíkszereda írófia, Fodor Sándor. Öt évvel ezelőtt végigjárta a város és a vidék műtermeit a költő Székely János, s cikksorozatát közölte a képzőművészeiért példás felelősséget vállaló helyi lapban, a *Hargitában*. Székely János — aki, sajnos, túl ritkán szólal meg széles nyilvánosság előtt képzőművészeti kérdésekben — múlt év őszén újra felkereste a csiki medence képzőművészeit. Új cikksorozatában — finoman, árnyaltan fogalmazott, és a helyi gondokat az egyetemes művészet létkérdéseinek összefüggéseiben megvilágító írásaiban — felmérte a művésztelep gondolkodásának, színeinek alakulását, öt év után.

A csiki művésztelep él és dolgozik, noha nincs teoretikusa, megfogalmazott programja, kiáltványa, mint századunk megannyi művészeti csoportosulásának. Nehezen eldönthető kérdés, hogy mi avatja az itt élő művészeket *művészteleppé*, mivel nehezen határozhatók meg azok a lényeges csoportjegyek, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a saját útjukat külön-külön járó, sajátos eszközeiket birtokló művészeket közösségként határozzuk meg. Személyes találkozások, műtermekben folytatott beszélgetések alkalmával többször kerestem a csoportjellegre vonatkozó kérdésekre feleletet, de csak hozzávetőleges válaszokkal maradtam. Többben a tájra hivatkoznak, a hegyektől eltakart szűk csiki égre, mely alatt sajátos színekben izzik a levegő, és különösen éles és súlyos körvonalat nyernek a vidék etnikumát meghatározó tényezők — mindenekelőtt az emberek, a maguk testi-lelki keménységével. És a tárgyak is — amilyen a csúcsívesen épített gerendaház, a krumpliföldön elnyútt fehér inget lebegtető madárijesztő vagy a dülőnek fáradhatatlanul újra-nekikapaszkodó szekérkerék. A csiki táj valóban hat művészeire. Témákat kínál megfestésre a népéletből. S annak a körülménynek is szerepe lehet a művésztelep kialakulásában, hogy egyesek a művészek közül a vidék falvaiban, nagyjából azonos életkörülmények és élmények között nőttek fel, hogy majd a főiskola után újrafelfedezék, tanult művészekként, a szülőföldet. A csoportjelleg mellett érvelnek még a helyi képzőművészeti hagyománnyal is, elsősorban Nagy István társadalmi elkötelezettségű hagyatékával, néphez szóló puritán komolyságával, mely emberi-művészi példa. Élő klasszikusunk, a „zsögödi remete“, Nagy Imre a most tíz éve Csíkszeredába kinevezett képzőművészekért — a mostani derékhadért —, műteremért, lakásért, megbecsülésért úgy szállt síkra, olyan közösségpártoló szeretettel, hogy ez is fontos indíték lehetett a közösség alakulásában.

Maszelka János: A Szarkakő alatt

Szóval, több mindent említhetnénk, aminek szerepe lehet abban, hogy ma csíki művésztelepről beszélhetünk. De ehhez mindjárt azt is hozzá kell fűzni, hogy az említett tényezők közül egyik sem hatott és hat általános érvénnyel. A tájból és népeletből mint témákat ihlető forrásból más-más irányú csermelyek erednek, melyek más-más színeket, gondokat és eredményeket tükröznek felületükkel. Más esztétikai minőségek és más eszközök jellemzik Márton Árpád, Gaál András, Sövény Elek és Páll Lajos festészetét, noha valamennyien merítenek a székellyföldi tájból. Talán az említett művészek munkássága alapján lehetne a legmeggyőzőbben kimutatni, hogy a tájélmény, bármilyen erős legyen is, nem uniformizál olyan művészeket, akiknek saját egyéniségük és mondanivalójuk van. A táj — a téma — csak külső burok; belső látomások kivetítésére szolgál. S aztán, a művésztelephez tartozó művészek között szép számmal vannak olyanok is, akiket a táj mint téma nem érdekel. Kézfenekvő példa Beczási Antal festésze, más, légiesebb szépségeszménye, szürrealista látásmódja. A műteremben egyedül áll szemben a művész önmagával és a világgal, önmaga és a világ fölfedezéséért. Ma már sok magányosan vívódó, és mégis a közösséghez tartozó, a közösséget erősítő képzőművész él Csíkszeredában és a megye területén. Egyik festőművész barátom mondta — hadd idézzem őt névtelenül —: „Ugy érzem, azért figyeltek fel rám az emberek, mert a közöshöz tartozom; s talán jelentősebbek vagyunk így együtt külön-külön is, mint külön-külön volnánk egymás nélkül.“ A névsorolás.

Páll Lajos: A farsang vége

teljességének igénye nélkül jelezzük nevekkkel is ezt a közöist — az idősebbek: Karácsony János, Rösler Károly, Ipó László, Karancsi Sándor, Kovács Dénes, Székely József; a fiatalok: Antal Imre, Mérey András, Holló Barna, Bakos Erzsébet, Bodó Levente, Ferencz Ernő, Kiss László, Török Biró Zsuzsánna, László Zsuzsánna, Búzás András, Zsigmond Márton, Molnár Dénes, Márkos András, Kádár Tibor nevével. S ne hagyjuk ki a sorból Pálffy Árpád és Bogáti Kispál Lajos keramikusokat, s Székelyudvarhely jelentős festőjét, a városban képzőművészeti múzeumot alapító Maszelka Jánost.

Mégis kell lennie valaminek, ami a külön utak, külön műtermi viaskodások ellenére ténylegesen, döntő módon csoportjelleggel kölcsönöz a csiki művésztelepnek. És ez a valami — aligha esztétikai kategória. Sokkal inkább — etikai.

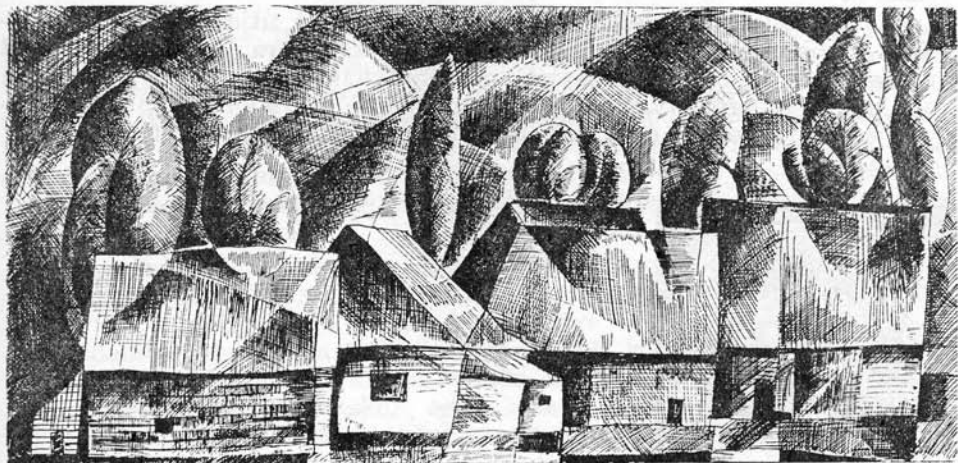
Úgy érzem, a csiki művésztelephez tartozó művészeket mindenekelelőtt az az ösztönös és egymásban élesztett hit teszi közösséggé, hogy nem valamiért, hanem valakikért dolgoznak, vagyis hasznára lehetnek annak a tágabb közösségnek, amelyben élnek. A legjobbak műtermi tanúsága szerint ez a hit őrzi meg a művészt a meddő kísérletezésektől, a technicista mutatványosditól, melynek végeredménye a fásultság és a rutinmunka. Csak ezzel a hittel lehet szerényen is méltóságteljesen

dolgozni olyan időben, amikor az egyetemes képzőművészetben oly sok a kilátástalanságot jelző hang, s fejlődéelméleti kérdésekben dívik a pesszimizmus. A kétkedés ott érződik a mi csíkszeredai művészeink hangjában is; de hát a művésznek mindig kétkednie is kell abban, amit csinál, hiszen ez számára új impulzusokat ad a továbbhaladáshoz. De azért valahogy másként, emberien tud kétkedni önmaga lehetőségeiben az a művész, aki föltétlenül hisz abban a közösségben, amelyért felelőséget vállalt.

S most említsek példát is, hogy szemléltessem a művésztelep jelzett etikáját. Egy hozzávetőleges utána számolás szerint az elmúlt művészeti évadban Csíkszeredában minden hétre jutott egy képzőművészeti kiállítás — elég szűkös kiállítótermi feltételek között —, s köztük sok rangos seregszemle. Ez becsületére válna akár egy sokkal nagyobb városnak is. Gaál Andrásnak, a Képzőművészeti Szövetség Hargita megyei fiókja elnökének személyes érdeme van ebben. Közösségi munkáját méltatom, holott mindenekelőtt azt kell vele kapcsolatban megjegyezni: jelentős olaj-táblaképei mellett akvarelljei olyan eredeti, művészi mélységeket feltáró akvarell-kultúrát képviselnek művészeti gyakorlatunkban, melyet bárhol a világon felmutathatnánk. Különösen érdekes, ahogyan Gaál András elvonatkoztat a csíki tájtól, s már-már absztrakt víziókban teremti újjá a szülőföldet. Képeit egyaránt megérthetik a Hargita alatt lakó földművesek és az Alpok tövében élő emberek. Képletesen szólva: hegy hegyvel találkozik ebben a korszerű művészetben.

No és: a csíki művésztelep csoportjellegét erősíti, hogy az itt élő művészek közül sokan a műtermi munka mellett egy kissé társadalmi aktivisták is. A megyei pártbizottság kezdeményezte népművelési akciókban, a népi egyetemeken, a munkás- és ifjúsági klubokban, a művelődési ház rendezvényein rendszeresen föllépnek mint a művészet propagátorai. Hadd meséljem el itt két személyes emlékemet, melyeket terepjáró-újságírói élményeim között őrzök.

Az elmúlt évben két alkalommal is jártam az ország leghidegebb pontján, a Hargita megyei Gyergyóalfaluban, s a véletlen úgy hozta,

Antal Imre: Gyimesek világa

hogy mindkét alkalommal jelen lehettem egy kiállítás megnyitóján. A művészet két őszinte, falusi ünneplésén, a teljes képzőművészeti kiállítási évadot fenntartó faluban.

Sövér Elek festményeinek és grafikáinak kiállítása volt az első. A képzőművész, aki jelenleg a csíkszeredai művészeti líceumot igazgatja, nemcsak születése révén gyergyóalfalusi, hanem tíz esztendő komoly pedagógusi munkája révén is. Miután elvégezte a művészeti főiskolát, egy évig Nagyváradon tanított, de hazahúzta szíve Gyergyóalfaluba. S otthon, a rajzon kívül, tanította a gyermekeket és a felnőtteket becsülni és érteni mindazt, ami szép. Ma is, a csiki művésztelep rangos művészeként, a város kínálta jobb alkotási és életfeltételek között is legszívesebben és sok nosztalgiával a gyergyóalfalusi évekre emlékezik. Arra például, hogy annak idején az iskola irodalomszakos tanárnőjével milyen sikerrel rendeztek Petőfi- és Radnóti-estet, hogyan tanították a falut verssel, zenével, képzőművészettel, az *Apostolra* és az *Eklogákra*... Amikor a helybeli termelőszövetkezet kocsija megérkezett a kiállítás anyagával, és rendezni kezdték a képeket az iskola dísztermének falain, az egyébként nyugodt emberen izgalom vett erőt. S értettük izgalmát. Mert bár újra és újra vizsgáznia kell az embernek az életben, alighanem az a legizgalmasabb, amikor otthon, az övéi előtt vizsgázik.

Másik élményem az ugyancsak gyergyóalfalusi születésű és jelenleg ugyancsak Csíkszeredában tanító Márton Árpád kiállításának megnyitója. Ezen a kiállításon is ott volt a község apraja-nagyja. A szomszéd faluból is eljött a székelyharisnyás nagyapó. El nem feledhető, hogy mennyire otthon volt ez a kiállítás Gyergyóalfaluban. A kompozíció és a színek törvényeit nem ismerő falu ösztönösen mindent értett ezen a kiállításon, hiszen önmaga nem ismert lelkét ismerte fel Márton Árpád táblaképein. A képeken: ugyanazok a hatalmas, kemény kezek, szigorú arcok; ugyanaz a súlyos levegő; a dolgoknak ugyanaz a puritán egyértelműsége és őszintesége. „Ilyenek vagytok, és én hozzátok tartozom“ — gondolhatta a festő, „ilyenek vagyunk, és a fiú csak megmaradt a miénknek“ — gondolhatta a falu már országos jelentőségű művészeről.

A művészetről, a jelen útkereséseiről, a jövő útjainak járhatóságáról és járhatatlanságáról sok értelmeset és bizonyára hasznosat el lehet mondani, de az olyan művészeti pillanatoknak, mint a gyergyóalfalusi volt, biztos értelmük van. Amikor a művész úgy hajol a nép felé, ahogyan a kenyérhez és édes anyanyelvéhez ragaszkodik az ember.

Bagosi Sándor kerámiája